

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Жанета Стойкова Добрева, д. н.

Тракийски университет, Стара Загора

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.2. Психология, на тема: **„Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици”**, докторант в СУ „Св. Климент Охридски”, Философски факултет, Катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“.

Становището за дисертационния труд, което представям, е изградено на базата на оценка относно актуалността и значимостта на изследователския проблем, научната и методологична обосновааност, обхвата и представителността на изследването, получените резултати и приносната му стойност за теорията и практиката.

1. Актуалност и значимост на изследователския проблем

Авторът на дисертационния труд Людмила Цветкова е обосновала актуалността и значимостта на изследователския проблем като се позовава на няколко нормативни документи, регулиращи образователния процес и образователната среда в България. Първите два имат вече само историческа стойност, а именно:

Законът за народната просвета в сила от 1991 и неговия Правилник за прилагане на Закона за народната просвета в Глава първа „Общи положения“, чл. 1, ал. 4, в който се казва: „Системата на народната просвета полага основите на непрекъснато образование на гражданите, като осигурява духовно, физическо и социално развитие и здравословен начин на живот“, без да става ясно конкретно в какво се изразява това и как се тълкува този текст(стр. 58 от дисертационния труд).

Третият документ е актуалният Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 1.08.2016 г. В него се поставя

определен фокус върху емоционалното и социално развитие на учениците като резултат от активното им участие в образователния процес. Докторант Цветкова цитира Глава първа, Раздел 3 „Цели на училищното образование“, чл. 5, ал.1, т. 1, в която се казва: „Основни цели на училищното образование са интелектуално, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие и подкрепа на всеки ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите му“ (стр. 59).

Приведените доказателства са достатъчно убедителни, за да защитят актуалността и значимостта на изследователския проблем.

II. Научна и методологична обосновааност на проблема

В дисертационния труд е направен теоретичен анализ на психическото развитие в когнитивната, емоционалната и социалната сфера на деца, подрастващи и юноши. Описани са етапите на когнитивната еволюция в детска и юношеска възраст, като главният акцент е поставен върху теорията на Жан Пиаже, подкрепена от идеите и на други автори като Л. С. Виготски, Дж. Бърк, Р. Славин и др. Разгледани са закономерностите на изграждане на Аз- концепцията и самооценката, както и на емоционалното и социалното развитие през посочените възрастови периоди през призмата на възгледите на Ч. Кули, Дж. Мийд, Е. Ериксън и редица други автори.

В глава втора „**Същност на методите на преподаване и приложението им в училищна среда**“ е направена обща характеристика на организацията на учебния процес в образователната система, описани са основните характеристики и методология на социалнопсихологическия тренинг „Философията с деца“, чието дефиниране в проекта за дисертационен труд е напълно нееднозначно . На стр.70 тя е определена като форма на социалнопсихологическо обучение (или тренинг) приложима при деца на различна възраст. Не е много добре изяснен въпроса дали „ Философия с деца „ е форма (стр. 70)... или е метод(стр. 73). В този контекст ще поставя няколко въпроса , отговорите на които биха могли да внесат яснота:

1. Ако „Философия с деца“ е метод , то какъв метод е тя – метод на преподаване , който има положително влияние върху психическото развитие

или учебно съдържание, съчетано с метод на преподаване, чиято симбиоза води до вече посочения положителен резултат?

2. Ако „Философия с деца” включва и определено учебно съдържание, както това недвусмислено е казано на стр. 73 цит:” В България „Философия с деца“ е позната от 1991 г. (Карагеоргиева, 2008). През 1992 г., Министерство на образованието и науката (МОН) финансира превода и издаването на философските романи и ръководствата към тях, разработени от Липман, предназначени за ученици в 3-ти и 4-ти клас” „През 1992 г. тази програма е одобрена като редовна свободноизбираема подготовка (СИП) в начален курс”, то това вече отправя дискусията в полето на теорията на обучението и следва ли да разбираме, че става въпрос за преподаване и на определени знания?

III. Обхват и представителност на изследването. Резултати и интерпретация

Експерименталната част на дисертационния труд на Л. Цветкова включва :

1. Теоретична и методологическа част на изследването.
2. Описание на научноизследователския инструментариум. Тук мога да определя процедурата на апробиране на този инструментариум в батерията : Въпросник , Социометрична карта , Анкета като знак за сериозна научна коректност и изследователска компетентност.
3. Анализ на получените резултати, доказващ ефективността на „метода „Философия с деца”. Направени са изводи и обобщения по посока на полезността и ефективността на „метода „Философия с деца” за когнитивно-личностното развитие на учениците.
4. Получените взаимозависимости между изследваните променливи са визуализирани.
5. Проектът за дисертационен труд е разработен на базата на изследване на 242 ученика , от които 114 в експерименталната група и 128 в контролната. Прави впечатление, че в експерименталната група учениците от 14 до 18 години са представени с 20 участника , а в контролната група учениците на 8-9 години са 18. Считаю , че такъв брой участници е твърде малък за съответния възрастов период, за да бъдат направени генерални

изводи, релативни заглавието, което претендира получените резултати да се отнасят еднозначно до всички български ученици.

Текстът на стр.89, а именно: „Основната цел на настоящата изследователска работа е да проследи влиянието на интерактивен метод за социалнопсихологическо обучение, какъвто е методът „Философия с деца“ върху когнитивно-личностното развитие на учениците” следва да ни убеди, че той влияе и върху мисленето и върху емоционалното и социално развитие, и върху себепознанието. Аз имам смелостта да приема това твърдение за вярно, както прави докторантката, но може би тук е мястото да кажа, че когато се изследва когнитивната сфера, това само по себе си вече е много сложна и обемна задача. Онези учени, които сериозно са се занимавали с тази проблематика, знаят това. В текста на дисертационния труд не можах да намеря отговор на въпроса, защо когнитивната сфера се противопоставя на личността, или поне се отделя от нея. Ако мотивът е бил да се открие по- добре когнитивната сфера пред останалите, защо тогава се включват и други, но определено само някои компоненти на личностната сфера – емоционалните характеристики, Аз- концепцията и социалните умения. Наистина ли докторант Л. Цветкова смята , че сферите , които е описала и се е опитала да изследва, изчерпателно представят личността?

Що се отнася до заглавието, имам и още едно съображение. То засяга факта, че изследването не е представително за всички български ученици от 8 до 18 години, нито като количествена извадка, нито по възраст и по пол, нито като регионално разпределение , дори само за района на столицата. В този смисъл не е коректно в заглавието да стои формулировката „Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици”, от която се разбира , че резултатите засягат всички български ученици.

IV. Приносна стойност на научно-изследователския труд за теорията и практиката

Като приноси на дисертационния труд на Людмила Цветкова могат да бъдат посочени:

1. Апробиране на изследователски инструментариум за проучване на резултатите от прилагане на социалнопсихологическия тренинг в образователна среда.
2. Реализирано изследване върху ефективността от прилагането на социалнопсихологическия тренинг в образователна среда и влиянието му върху психическото и социалното развитие на учениците.

V. Структура и дизайн на изложението, стил и език

По отношение на този критерий, представения дисертационен труд на Л. Цветкова се отличава със следните качества :

1.Тезата на научния труд е развита в обем 223 страници литература и приложения. Съдържанието включва 4 глави, които завършват с обобщение, изводи и приложения.

2.Форматната и съдържателна характеристика на всяка глава се представя чрез:

- целенасочено формулиране на заглавието и следващите подзаглавия, които насочват към кратко представяне и обобщено акцентирание на основните проблеми, разгледани в тях;

- стремеж към осигуряване на максимално точно, ясно и полезно интерпретиране, обобщение и обосновка на постановки, идеи, резултати;

- стремеж към използване на синтезирано научно –релативно поднасяне на информацията чрез проблематичен анализ;

- използване на четивен стил, без да бъдат направени компромиси с научните критерии.

3.Логическо разгръщане на идейния замисъл, ясно и точно формулиране и аргументиране на отделните акценти от съдържанието, които насочват към основното и значимото в тях; дизайна на научния труд, който съдържа логически определени и взаимносвързани глави.

Представеният автореферат отразява основното съдържание на дисертационния труд и дава информация за направените 3 публикации по темата и още две , определени от докторанта като „други”.

VI. Заключение

В заключение изразявам мнение, че дисертационният труд на тема: **„Влияние на социалнопсихологическия тренинг върху когнитивно-личностното развитие на българските ученици”** отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за развитие на академичния състав в СУ „Св.Кл.Охридски”. Авторът притежава умения и компетентности за осъществяване на научно-изследователска дейност и на базата на гореизложената рецензия убедено давам своя положителен вот за присъждането на образователно- научната степен „доктор” на Людмила Цветкова.

12.10.2019

София

Подпис:

(проф. д-р Ж. Стойкова, д. н.)